

Workshop Wapenterminologie

Frank Lekens

Jaś van Driel treedt op als onafhankelijk gerechtelijk deskundige in strafzaken over feiten die getoetst worden aan de [Wet wapens en munitie](#). Vanuit die expertise heeft hij ook een aanzienlijke rol gespeeld in de parlementaire commissie die vorig jaar onder leiding van Chris van Dam het rapport ‘Ringend rond de roos’ uitbracht, met adviezen over vernieuwing van de wapenwet en de afstemming daarvan op de [Europese Vuurwapenrichtlijn](#). Alleen al dat rapport, dat [hier te downloaden is](#), bevat heel wat nuttige termen voor schrijvers en vertalers, onder meer in de bijlage ‘Conceptlijst van definities’.

Van Driel verzamelt zelf ook wapens: zijn expertise valt samen met zijn hobby, en dat is te merken aan het enthousiasme waarmee hij erover vertelt. Van achter een imposante hoeveelheid meegebrachte en op tafel uitgestalde slag-, steek-, snij- en schietwapens (merendeels historische exemplaren, replica’s e.d.) steekt hij een bevlogen verhaal af over zijn vakgebied. Net als in zijn vooraf aan de deelnemers toegestuurde brochure *Van donderbus tot Diemaco, een kort overzicht van de geschiedenis van vuurwapens* onthaalt hij zijn publiek in de workshop op een spervuur van feiten en historische ontwikkelingen en maakt met de meegebrachte wapens de droge feiten uit de brochure wat aanschouwelijker. Het is onmogelijk alle informatie hier in kort bestek samen te vatten. De beknopte geschiedenis van de brochure telt al 23 pagina’s en bestrijkt dan alleen nog maar de ontwikkeling van handvuurwapens: hooguit de helft van het hele wapenverhaal.

Om toch een kleine indruk te geven van de geboden informatie en de definitieproblemen die zich soms voordoen, meteen maar iets over dat begrip handvuurwapen. Wapens zijn onder te verdelen in [vuurwapens](#) en wapens waaraan geen kruit of andere explosieven te pas komen, zoals pijl en boog en blanke wapens.¹ De categorie vuurwapens valt verder uiteen in [handvuurwapens](#) en [zware wapens](#) (artillerie: kanonnen, mortieren e.d.). Die handvuurwapens (*handguns* of *small arms* in het Engels) bestaan dan weer uit vuistvuurwapens, zoals pistolen en revolvers, en

¹ Ofwel slag- en steekwapens – al is de in het adviesrapport van de commissie voorgestelde definitie allicht uitgebreider en nauwkeuriger: ‘Met de hand bediend slag-, houw-, snij-, werp- of steekinstrument waarvan de kling geacht wordt in het lichaam van mens of dier te dringen, ongeacht het materiaal waarvan het wapen gemaakt is.’

schoudervuurwapens zoals geweren. In de Europese Vuurwapenrichtlijn, tekent Van Driel aan, is overigens alleen sprake van ‘lange’ en ‘korte’ wapens. Bij dat onderscheid is de lengte van de loop dan bepalend – maar het is een juridisch onderscheid waar de vertaler van een roman misschien niet snel tegenaan zal lopen.

Dit is een terugkerend motief in de workshop: de tegenstrijdigheden en verschillen tussen juridische definities, vaktermen en de manier waarop die door leken gehanteerd worden. Zowel in zijn brochure als tijdens de workshop benadrukt Van Driel herhaaldelijk dat indelingen en definities in de wapenwereld zelden uitputtend of volledig sluitend zijn. Op bijna elke omschrijving en elk onderscheid zijn weer uitzonderingen te bedenken, en geen indeling zo helder en overzichtelijk of er schort iets aan. Is een bepaald begrip voor de wet of de wapenkenner eindelijk strikt afgebakend, dan verwatert het in de volksmond weer zodanig dat er toch onduidelijkheid blijft bestaan. (Om het wat positiever te stellen: voor de vertaler betekent onduidelijkheid soms ook keuzevrijheid.) Om een vuurwapenvoorbeeld te nemen: als boeven in een Engelstalige thriller gewapend zijn met ‘a semi-automatic’, is dat meestal wat wij een [pistool](#) noemen; tenzij expliciet zo benoemd is het in elk geval géén [revolver](#), want half-automatische revolvers komen praktisch niet voor (al [bestáán ze wel](#)). Toch blijft het opletten met die Engelse *semi-automatic*, want al is dat in de spreektaal vaak een pistool, er zijn ook veel [semiautomatische geweren](#), dus het kan ook daarover gaan.² De context zal uitsluitend moeten geven.

Om de vertalers niet helemaal met informatie te overvoeren, behandelt Van Driel geen schiettuig dat dateert van voor de uitvinding van het [buskruit](#) (door kenners en in de wapenhandel trouwens vaak zwartkruit genoemd, naar het Engelse *black powder*). Boogschieten en belegeringsmachines zoals [blijden](#) ([trebuchets](#), [ballista's](#)) blijven dus buiten beschouwing. Wel laat hij enkele slag-, snij- en steekwapens zien en stipt hij de belangrijkste verschillen aan tussen [sabel](#) en [zwaard](#).³ Hij demonstreert ook nog enkele slagwapens, zoals de wapenstok, de

² Om nog maar te zwijgen over het feit dat in oudere teksten (zoals de vooroorlogse thrillers van Raymond Chandler en Dashiell Hammett) semiautomatische pistolen nog simpelweg ‘automatics’ werden genoemd: ‘I opened my desk and took out a Colt .38 automatic of the type known as Super Match.’ (*Farewell, My Lovely*, 1940) Dat is geen machinegeweer en ook geen machinepistool, maar een gewoon pistool, wat de detective tegenwoordig een semi-automatic zou noemen.

³ Sabels zijn ontworpen voor cavaleristen die het wapen met één hand moeten hanteren, hebben doorgaans een kom (ook wel mand of beugel) bij de greep om de hand te beschermen (korfgevest), en een gekromd blad met maar één snede (snijkant); zwaarden zijn doorgaans bedoeld om met twee handen te hanteren, hebben derhalve geen kom maar een pareerstang of stootplaat bij de greep, en een recht blad dat aan twee kanten snijdt. Ook hier dienen de uitzonderingen zich meteen weer aan: de Duitse [Korbschläger](#) en de Schotse [claymore](#) (in één van zijn [twéé betekenissen!](#)) zijn wel degelijk zwaarden maar hebben toch een korfgevest, en de [katana](#), het Japanse samoeraizwaard, is gekromd en heeft maar één snede, maar wordt toch een zwaard genoemd en geen sabel – vooral omdat het overwegend met twee handen wordt gehanteerd.

[tonfa](#), de [ploertendoder](#)⁴ en de [boksbeugel](#).⁵ Voor nadere beschrijvingen van bijvoorbeeld de [goedendag](#) verwijst Van Driel de vertalers naar [Fulco de minstreef](#). Ook dit wapen is een goede illustratie van de begripsverwarring die in de wapenwereld soms onvermijdelijk lijkt: van oorsprong was de goedendag een aanduiding voor een knuppel gemaakt van een berkentak waarin steentjes onder de bast waren gestopt, maar sinds jaar en dag wordt dit begrip verward met de [morgenster](#) (eigenlijk een knots met ijzerbeslag) en de [strijdvlegel](#): een stok waaraan met een ijzeren ketting een of meerdere ijzeren bollen zijn bevestigd. Voor alle drie deze wapens worden de woorden morgenster en goedendag wel gebruikt. (Hoe ‘fout’ het dan nog is om dat te doen, is altijd discutabel. Zie ook het online te raadplegen [Etymologisch Woordenboek van het Nederlands](#).)

Verder gaat de workshop vooral over vuurwapens. Wat onder meer aan bod komt: het onderscheid tussen [voorladers](#) en [achterladers](#), tussen enkel- en dubbelloopsgeweren (in goed Nederlands weer onder te verdelen in de ‘[side by side](#)’ of ‘[juxtaposé](#)’, met de lopen naast elkaar, en de ‘[over & under](#)’ of ‘[superposé](#)’, met de lopen boven elkaar), tussen de [getrokken en de gladde loop](#), tussen het gewone geweer (Engels *rifle*, een geweer met een *rifled barrel* ofwel getrokken loop) en het [hagelgeweer](#) (Engels *shotgun*, met gladde loop), tussen het open [vizier](#) en het oogdopvizier, tussen [keep en korrel](#), tussen [mitrailleur](#) (of machinegeweer) en [repeteergeweer](#), [stormgeweer](#) (of aanvalsgeweer, *assault rifle*) en [pistoolmitrailleur](#) (of machinepistool, Engels *sub-machinegun*), tussen [musket](#), [geweer](#) en [karabijn](#) (voornaamste verschil is de lengte), tussen [patroonhouder en magazijn](#),⁶ en vooral ook: tussen [kogel](#) en [patroon](#) (voluit eenheidspatroon).

Bij dat laatste begrip één aantekening, omdat het Wikipediagramma voor [kogel](#) juist geïllustreerd is met afbeeldingen van [patronen](#) – een tikje verwarrend! In de volksmond is kogel natuurlijk synoniem voor patroon, maar de echte wapenliefhebber zal altijd onderscheid maken. (In het Engels bestaat volgens Wikipedia hetzelfde verschil én dezelfde verwarring inzake [bullet](#) en [cartridge](#).) Korte gezegd: de kogel is een *onderdeel* van een (moderne) patroon. Die eenheidspatroon is pas begin negentiende eeuw bedacht om ervoor te zorgen dat de schutter kruit en kogel niet meer afzonderlijk in het geweer hoefde te laden. In patronen zijn kruit, slaghoedje en kogel (en in het geval van een hagelpatroon meerdere kogeltjes) in één huls samengevoegd. Wie een paar blauwe bonen in zijn lijf gepompt krijgt,

⁴ De ploertendoder is een lastig woord voor wie per se wil dat realia in een vertaald verhaal volledig overeenkomen met die in de brontekst. Ploertendoder wordt vaak gebruikt als vertaling voor *blackjack* of *cosh*. Maar waar de [ploertendoder](#) in het Nederlands gedefinieerd wordt als een (soms uitschuifbare) ‘stok met loden knop’, is [blackjack/cosh](#) in het Engels een wat ruimer begrip, waarmee ook vaak bedoeld wordt op een handwapen waar het Nederlands eigenlijk geen woord voor heeft: de *flat sap*, een korte leren riem met een verzwaard uiteinde.

⁵ *Knuckleduster* of *brass knuckles*, al is die laatste strikt genomen van messing, terwijl je boksbeugels in alle materialen hebt. Verwar ze in ieder geval vooral niet met de [vleesklauw](#), die slechts bedoeld is om pulled pork te maken op de barbecue: gewoon te koop bij de Blokker, maar volgens Van Driel al eens op de korrel genomen door de Nederlandse politie, die ze wilde laten verbieden omdat ze op boksbeugels lijken.

⁶ Synoniemen in de volksmond, maar door de Nederlandse wetgever van elkaar onderscheiden in de [Circulaire wapens en munitie 2019](#). Het komt erop neer dat een patroonhouder niet meer is dan een metalen clip die wat patronen bij elkaar houdt, terwijl een magazijn is voorzien van een mechanisme met een veer dat na elk schot automatisch een nieuwe patroon in de kamer duwt (een beetje vergelijkbaar met de bekende Pez dispenser voor snoepjes). Een patroonmagazijn geldt volgens de wet als wapenonderdeel, een patroonhouder niet.

maakt er misschien niet om, maar voor de deskundige (en dus ook de gelegenheidsdeskundige die de vertaler vaak moet zijn) is het verschil tussen kogel en patroon vaak wel van belang.

Aansluitend op dit onderscheid wordt de workshop afgerond met misschien wel het minst overzichtelijke onderwerp van allemaal: de [kalibers](#). Ook het kaliberverhaal is *in wezen* weer heel eenvoudig: de meeste kalibers verwijzen naar de diameter van de kogel. Maar wapens zouden geen wapens zijn als het niet toch veel ingewikkelder werd, alleen al door het gebruik van Engelse inches naast metrische maten. Als voorbeeld geeft Van Driel het kaliber .308, dat ook wel 7,62 NATO en 7,62 x 54 wordt genoemd: 0,308 inch is immers 7,62 millimeter, en die 54 mm slaat op de lengte van de huls (die soms wel, soms niet wordt aangegeven).

En in het algemeen geldt wel: hoe groter het getal, hoe groter het kaliber. Maar grappig genoeg (voor wie dat grappig vindt) zie je bij hagelpatronen juist het omgekeerde: hoe *lager* daarbij het getal, hoe zwaarder het kaliber. Een *12 gauge shotgun* (kaliber 12) heeft een *zwáárder* kaliber dan een *16 gauge* (kaliber 16). De reden is simpel: hier slaat het getal op het aantal kogels van dit kaliber dat je uit één pond lood kunt halen. Hoe kleiner dat aantal, hoe groter de kogels, en daarmee de diameter van de loop.⁷

En zo wordt de workshop afgesloten met wat cijfertabellen en een laatste vraag over [dumdumkogels](#) (ja, die bestaan) – en de nadrukkelijke oproep van Jaś van Driel aan vertalers om hem vooral te mailen, bellen of appen als ze vragen hebben. Hij houdt van dit onderwerp en vindt het altijd leuk om er vragen over te beantwoorden.

<http://fareconsultants.nl/>

FARE consultants

Postbus 22276

3003 DG Rotterdam

+31 104473500

jvd@fareconsultants.com

⁷ Lees het [hier](#) nog eens rustig na. En als je dan alles denkt te snappen, [kijk dan hier](#) om weer verder in verwarring te worden gebracht.

Literatuur en links

Wat boeken betreft heeft Van Driel geen gouden tip voor één allesomvattend naslagwerk: dat is er niet. De volgende boeken (veelal wat ouder en alleen antiquarisch te krijgen) kunnen van nut zijn:

Kempers, R.F.W. *Antieke vuurwapens* (Fibula van Dishoeck, 1973).

Lenselink, J., *Vuurwapens van 1840 tot heden* (C.A.J. Van Dishoeck, 1966).

Puype, Jan Piet & de Gryse, Piet, *Viertalig Lexicon van de gevestwapens* (Sonnefeld Louis Hofmann Druck- und Verlagshaus, 2006).

Lampel, Waltert & Mahrholdt, Richard, *Waffenlexikon für Jäger und Schützen in German* (F.C. Mayer-München-Solln, 1966).

Glück, Christa & Görtz, Joachim (1972), Rolff, Bernd (bewerking 2013), *Wörterbuch der Waffentechnik EN-DE, DE-EN* (dwj Verlags, 2013).

Verder heeft A.E. Hartink verscheidene geïllustreerde gespecialiseerde wapencyclopedieën gepubliceerd: *De grote pistolen en revolvers encyclopedie*, *Geïllustreerde legergeweren encyclopedie*, *Geïllustreerde antieke wapens encyclopedie*, enz.

Ook de Britse [Ian Hogg](#) heeft tal van gedegen boeken over vuurwapens geschreven, die elkaar wel enigszins overlappen.

Over de SDU-uitgave *Wapens en munitie. Meertalig verklarend woordenboek* van M. van Zanten en J.A.J.M. Waaijer is Van Driel minder te spreken: het geldt als de ‘wapenbijbel’ voor de politie, maar hij waarschuwt dat er veel fouten in staan.

Voorts is er natuurlijk veel informatie online te vinden. Onder meer in [het rapport ‘Ringen rond de roos’](#) van de Kamercommissie waaraan Van Driel heeft meegewerkt.

Echt goede websites over wapens zijn volgens Van Driel schaars. Wikipedia bevat veel informatie (zie ook de hyperlinks in dit artikel), en daarnaast kan hij de sites aanbevelen van [Armament Research Services \(ARES\)](#) en de (Italiaanstalige) [Enciclopedia delle armi](#).

Verder zijn er verschillende verzamelaarsverenigingen waar vertalers met hun vragen over wapens wellicht terecht kunnen, zoals de [Nederlandse Vereniging voor Wapenhistorie en Techniek](#), de [Vereniging van Nederlandse Wapenverzamelaars](#) (zie met name hun afdeling [Expertise](#)) en de [Nederlandse Tōken Vereniging](#) (‘Vereniging voor de bestudering en het behoud van het Japanse zwaard’).